

Van: Stichting "Wij vertrouwen stemcomputers niet"

Linnaeusparkweg 98
1098 EJ Amsterdam
The Netherlands

tel: +31 20 463 6394

fax: +31 20 663 8511

mail: info@wijvertrouwenstemcomputersniet.nl

Aan: Tweede Kamer de Staten Generaal
vaste Kamercommissie voor BZK
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Afzender: NL-1098 EJ 98^{hs}

Betreft: Verlenging Experimentenwet Kiezen Op Afstand

Amsterdam, 26 oktober 2007,

Geachte leden van de vaste commissie BZK,

De staatssecretaris van BZK heeft het wetsvoorstel verlenging van de Experimentenwet Kiezen op Afstand naar uw Kamer gestuurd. Betreffende deze verlenging hebben wij een aantal vragen en zorgen die we u ter overweging voor uw schriftelijke inbreng willen meegeven. De Experimentenwet geeft zeer grote bevoegdheden aan de staatssecretaris voor de inzet van ICT bij het verkiezingsproces. Kort samengevat geeft de staatssecretaris u onder meer een verkeerd beeld van de reikwijdte van de wet, weigert ze deze waar nodig in te perken en wil ze geen uitspraken doen over de noodzakelijkheid van een goedkeuringsprocedure.

Nu de 'Regeling voorwaarden en goedkeuring stemmachines 1997' is ingetrokken biedt alleen de Experimentenwet Kiezen op Afstand nog een wettelijke basis voor de inzet van ICT in het verkiezingsproces. Onze stichting kan prima leven met voortzetting van Stemmen in een Willekeurig Stembureau (SWS) dat weliswaar geen experiment meer is maar nog steeds door deze wet mogelijk wordt gemaakt. We zijn beduidend minder enthousiast over Internetstemmen omdat we zeer grote risico's op het gebied van beveiliging en stemgeheim zien. Als er toch via Internet gestemd moet worden dan zouden er in ieder geval formele wettelijke eisen moeten zijn en zou het gebruikte systeem middels een degelijke procedure aan de hand van deze eisen moeten worden gekeurd.

Gezien de recente crisis rondom stemcomputers en de aanbevelingen van de commissie Korthals Altes zou het volgens ons verstandig zijn als uw Kamer met betrekking tot de inzet van ICT in het verkiezingsproces de vinger nauwlettend aan pols zou houden. De Experimentenwet Kiezen op Afstand komt namelijk uit een ander tijdperk. De staatssecretaris heeft zelf net de stemcomputers de deur uit gedaan, juist omdat er nu nieuwe inzichten zijn als het gaat om de inzet van ICT en de mate waarin het verkiezingsproces transparant moet zijn. Als deze verlenging ongewijzigd zou passeren dan heeft de staatssecretaris wat betreft het invoeren van nieuwe ICT-toepassingen via een achterdeur feitelijk carte blanche. Mede gezien het belabberde track-record van het ministerie op dit dossier is dat in onze ogen geen wenselijke situatie.

Internetstemmen

De staatssecretaris wijst in de memorie van toelichting bij de verlenging (31142, nr. 3) het advies van de Kiesraad¹ af om de wet in te perken tot internetstemmen vanuit het buitenland. Blijkbaar moet de Experimentenwet dus volgens haar ook in de toekomst de ruimte bieden voor nieuwe experimenten. Verlenging geeft de staatssecretaris de bevoegdheid om zeer drastische zaken te doen, bijvoorbeeld om in 2009 internetstemmen binnen Nederland in te voeren of, gechargeerd, om verkiezingen per SMS uit te besteden aan de firma Endemol.

In haar brief van 10 oktober jongstleden (31142, nr. 4) stelt de staatssecretaris dan ineens dat de Experimentenwet een 'beperkte reikwijdte' kent. De wet zou al beperkt zijn (en dus blijven) tot het internetstemmen van kiezers vanuit het buitenland. De claim van de staatssecretaris dat er sprake is van een 'beperkte reikwijdte' is niet terug te vinden in de wettekst zelf. De parlementaire historie van de wet laat zelfs zien dat deze oorspronkelijk beperkt was tot internetstemmen vanuit het buitenland. Deze beperking is in 2003 via de motie Te Veldhuis/Rehwinkel uit het voorstel gehaald (zie ook Kamerstuk 2002-2003, 28664, nr. 6, Tweede Kamer).

Hoe kan ze zo welbespraakt tegen een inperking zijn waarvan ze even later meent dat die al in de wet zit? Het zou goed zijn als de staatssecretaris het verschil tussen haar brief en de toelichting bij de verlenging nader zou toelichten.

In de memorie wil de staatssecretaris zich niet vastleggen op een keuringsprocedure voor de stembus die gebruikt wordt bij het internetstemmen. Ook wijst ze het advies van de Kiesraad af om vast te leggen of de bij eerdere verkiezingen ingezette stembus wel of niet opnieuw gebruikt zal worden. Wij denken dat het goed zou zijn als de internetstembus onderworpen zou worden aan een keuring. Het is volgens ons na alles wat er gebeurd is eigenlijk niet goed meer denkbaar dat in Nederland nog ICT ingezet wordt bij de verkiezingen zonder formele eisen en een keuringsprocedure. Als de staatssecretaris zo'n keuringsprocedure afwijst zou het goed zijn als ze uitlegt hoe deze afwijzing zich verhoudt tot de aanbevelingen van de commissie Korthals Altes.

Ook de OVSE heeft ook e.e.a. opgemerkt over RIES (de eerder gebruikte stembus bij het internetstemmen). (De staatssecretaris is uw Kamer trouwens ook nog een kabinetsreactie m.b.t. dit rapport schuldig, die zou komen na uitkomen van het rapport Korthals Altes.) Volgens de OVSE is de stembus niet geschikt voor grootschalig gebruik (lees: anders dan voor kiezers vanuit het buitenland). Hoe verhoudt dit zich tot de kennelijke weigering om de Experimentenwet op dit punt in te perken?

Met betrekking tot grootschaliger gebruik: de inwoners van de Nederlandse Antillen hebben recentelijk stemrecht gekregen bij EP-verkiezingen. Hoe wil de staatssecretaris de Antillianen bij de verkiezing van 2009 eigenlijk gaan laten stemmen? Komen daar stembureaus of gaan ze stemmen als Nederlanders in het buitenland en dus mogelijk ook via Internet?

¹ <http://www.kiesraad.nl/nieuwsberichten/advies-verlenging>

Stemmen in een Willekeurig Stemlokaal (SWS)

Er zijn rond SWS grote problemen (geweest?) met kiezers die hun stempas niet hadden ontvangen, niet bij zich hadden of kwijt waren. Het zou goed zijn als de staatssecretaris cijfers zou geven over de aantallen kiezers die niet konden stemmen omdat ze geen stempas hadden. Is hier bij een vergelijking van de TK-verkiezing van 2006 en de PS-verkiezing van 2007 de gehoopte dalende trend al te herkennen?

Uit alle evaluaties, een advies van de Kiesraad en het rapport van de commissie Korthals Altes is gebleken dat het na de invoering van SWS wenselijk is geworden om bij het stemmen met de stempas een identificatieplicht in te voeren. Het zou, voor we verder gaan met SWS, misschien goed zijn als de staatssecretaris hier ook iets over zegt.

De commissie Korthals Altes ziet problemen bij de combinatie SWS en papieren stembiljetten² omdat niet precies voorspeld kan worden waar de kiezers gaan stemmen en hoeveel stembiljetten er dus in elk stembureau nodig zijn. Hoewel SWS en papieren stembiljetten in Amsterdam al succesvol zijn gecombineerd is het belangrijk om te weten welke gevolgen, ook financieel, er te verwachten zijn als het hele land straks in 2009 weer met het stembiljet stemt.

Ik hoop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd. Mocht u met betrekking tot uw inbreng nog vragen hebben dan sta ik u gaarne te woord. Ik ben per e-mail te bereiken via rop@rop.nl en per telefoon via 06 4715 8708.

Met vriendelijke groet,
Hoogachtend,

Namens de stichting "Wij vertrouwen stemcomputers niet",
R.V. (Rop) Gonggrijp (voorzitter)

Bijlagen:

- Advies van de Kiesraad (d.d. 3 juli 2007) over dit wetsvoorstel

² 'Stemmen met vertrouwen', p. 40

Aan de Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Onderwerp

Advies over het wetsvoorstel tot verlenging van
de werkingsduur van de Experimentenwet
Kiezen op Afstand

Datum

3 juli 2007

Ons kenmerk

2007-0000233870

Onderdeel

Kiesraad

Inlichtingen

mw. mr. J. Schipper-
Spanninga
T (070) 426 6844
F (070) 426 6489

Uw kenmerk

Blad

1 van 5

Aantal bijlagen

0

Bezoekadres

Herengracht 21

1. Aanleiding voor het advies

Bij brief van 30 mei 2007 heeft u de Kiesraad advies gevraagd over het conceptvoorstel van wet tot verlenging van de werkingsduur van de Experimentenwet Kiezen op Afstand. De Kiesraad was, gelet op zijn vergaderschema, niet in staat om aan uw verzoek te voldoen om vóór 1 juli te adviseren. De Raad heeft een concept-advies besproken en vastgesteld in zijn vergadering van 2 juli jl.

In onderstaand advies gaat de Raad eerst in op enkele algemene aspecten van de verlenging, om vervolgens in te gaan op enkele specifieke aspecten van het stemmen in een willekeurig stemlokaal en het stemmen met behulp van internet door Nederlandse kiezers in het buitenland.

2. Reden voor verlenging van de Experimentenwet Kiezen op Afstand

De Kiesraad begrijpt de achterliggende gedachte van verlenging van de Experimentenwet Kiezen op Afstand (verder: de Experimentenwet). Op 1 oktober a.s. zal de onafhankelijke Adviescommissie inrichting verkiezingsproces onder voorzitterschap van de heer Korthals Altes, Minister van Staat, met een rapport komen over de inrichting van het verkiezingsproces en de gebruikte technieken bij het uitbrengen van de stem en in het verkiezingsproces zelve. De verwachting is dat de commissie met voorstellen zal komen die tot de nodige wijzigingen in de gebruikte techniek en in de gevolgde procedures kunnen leiden. In dat licht bezien is het voor de hand liggend om het thans bij de Tweede Kamer aanhangige wetsvoorstel dat strekt tot landelijke invoering van het stemmen in een willekeurig stemlokaal¹, aan te houden tot na het rapport van deze commissie, die immers ook haar licht zal doen schijnen over het gebruik van stempassen.

¹ Kamerstukken II 2005-2006, 30 569, nrs. 1-3.

Datum
3 juli 2007

Ons kenmerk
2007-0000233870

Onderdeel
Kiesraad

Blad
2 van 5

Tegelijkertijd is het natuurlijk niet erg aantrekkelijk voor kiezers om, na enkele verkiezingen waarbij zij konden profiteren van het stemmen in een willekeurig stemlokaal en, wat betreft de Nederlandse kiezers in het buitenland, het stemmen via internet, bij komende verkiezingen terug te moeten keren naar de vroegere methoden, als vervolgens in een later stadium deze voorzieningen wel weer beschikbaar zouden zijn. De Kiesraad denkt dat een dergelijk 'zigzagbeleid' tot verwarring en onbegrip bij kiezers zou kunnen leiden.

De Kiesraad onderschrijft dan ook de verlenging van de Experimentenwet als zodanig. Wel constateert hij dat de experimenten die op basis van de Experimentenwet zullen worden uitgevoerd, eigenlijk niet meer het karakter van een experiment hebben. Doel is immers niet zozeer om te onderzoeken welke voor- en nadelen bepaalde methoden van stemuitbrenging bieden, maar veeleer om gebleken voordelen voor de kiezers ook bij de komende verkiezingen in de vorm van dezelfde faciliteiten te kunnen bieden. De Kiesraad acht dit niettemin verdedigbaar, gelet op het belang van het voorkomen van voortdurende wijzigingen in de beschikbare stemmethoden voor kiezers. De overheid dient ook bij het bieden van faciliteiten aan kiezers zoveel mogelijk consistent te zijn.

Het bovenstaande neemt niet weg dat er nu voorgesteld wordt een Experimentenwet te verlengen, vóórdat de evaluatie van de experimenten is afgerond. Bij brief van 26 april 2007² heeft u de evaluatie over het stemmen per internet door Nederlanders in het buitenland aan de Tweede Kamer aangeboden. Het betreft een evaluatie door een externe commissie onder voorzitterschap van de heer De Vos, burgemeester van Nieuwegein. Voor zover de Kiesraad bekend is er nog geen evaluatie van de experimenten stemmen in een willekeurig stemlokaal, zoals die hebben plaatsgevonden bij de laatste Tweede Kamer- en provinciale statenverkiezingen, aan de Tweede Kamer gezonden. Wel is de evaluatie van het experiment met stemmen in een willekeurig stemlokaal bij de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2006 aan de Kamer aangeboden.³ De Kiesraad is niet betrokken geweest bij de evaluatie van de verschillende experimenten. Wel heeft de Kiesraad advies uitgebracht over het wetsvoorstel tot invoering van het stemmen met een stempas in een stembureau naar keuze binnen de eigen gemeente.⁴ Ook heeft de Kiesraad na de Tweede Kamerverkiezingen een spontaan advies⁵ uitgebracht over enkele gerezen problemen bij het stemmen met behulp van een stempas bij de Tweede Kamerverkiezing van 22 november 2006, vooruitlopend op een algemene evaluatie van de verkiezingen, zodat bepaalde zaken voorafgaand aan de statenverkiezingen in maart 2007 konden worden (en ook zijn) aangepast.

² Kamerstukken II 2006-2007, 30 800 VII, nr. 48.

³ Kamerstukken II 2005-2006, 30 300 VII, nr. 64 (brief van 7 juni van 2006).

⁴ Advies van de Kiesraad d.d. 9 december 2005, kenmerk 2005-0000300794, te vinden op www.kiesraad.nl.

⁵ Advies d.d. 21 december 2006, kenmerk 2006-0000425212, te vinden op www.kiesraad.nl.

Datum
3 juli 2007

Ons kenmerk
2007-0000233870

Onderdeel
Kiesraad

Blad
3 van 5

De Kiesraad benadrukt dat ook bij landelijke invoering van een bepaalde stemwijze ná een verlengde experimentenperiode een deugdelijke evaluatie van de experimenten vooraf dient te gaan aan eventuele definitieve invoering. Hij gaat ervan uit dat hij tijdig bij (tussentijdse) evaluaties en de besluitvorming over de definitieve invoering of het daarvan afzien worden betrokken.⁶

3. Reikwijdte van de verlenging

De Experimentenwet biedt niet alleen de basis voor experimenten met stemmen in een willekeurig stemlokaal en stemmen met behulp van internet voor Nederlandse kiezers in het buitenland, maar ook voor andere experimenten met behulp van informatie- en communicatietechnologie (vgl. art. 1 Experimentenwet). Zo is het bij voorbeeld mogelijk om op basis van deze wet stemmen via internet voor Nederlandse kiezers in Nederland in te voeren, mits aan een dergelijk experiment bij algemene maatregel van bestuur uitwerking is gegeven.

De Kiesraad acht het, gelet op doel en strekking van de verlenging, niet gewenst dat op basis van de verlengde Experimentenwet andere experimenten dan het stemmen in een willekeurig stemlokaal en het stemmen via internet voor Nederlandse kiezers in het buitenland worden gehouden. Hoewel het wenselijk zou kunnen blijken te zijn delen van het komende advies van de Adviescommissie inrichting verkiezingsproces bij wijze van experiment in te voeren, zou daarvoor alsdan naar het oordeel van de Kiesraad een apart wettelijk regime in het leven moeten worden geroepen. De Kiesraad adviseert u dan ook in de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel uitdrukkelijk op te nemen dat de Experimentenwet alleen nog maar gebruikt zal worden om de nu reeds gehouden experimenten nogmaals te kunnen uitvoeren.

De Kiesraad onderschrijft de keuze in het wetsvoorstel voor een algemene verlenging. Een verlenging beperkt tot bepaalde verkiezingen – zoals een tussentijdse verkiezing van de Tweede Kamer - acht de Raad ongewenst. Thans staat overigens al vast dat voor de vermoedelijk in 2008 te houden herindelingsverkiezingen een verlenging van de Experimentenwet nodig is, wil in de betrokken gemeenten met behulp van een stempas kunnen worden gestemd.

4. Periode van verlenging

Gekozen is voor een verlenging met een periode van twee jaar, tot 1 januari 2010. De minister gaat er vanuit dat op die datum de voorstellen van de Adviescommissie inrichting verkiezingsproces, voor zover zij zullen worden

⁶ Verwezen zij in dit verband naar uw brief van 17 april 2007 (kenmerk 2007-0000071838) aan de Kiesraad.

Datum

3 juli 2007

Ons kenmerk

2007-0000233870

Onderdeel

Kiesraad

Blad

4 van 5

overgenomen door het kabinet, in ieder geval zijn geïmplementeerd – in de memorie van toelichting wordt de verwachting uitgesproken dat de voorstellen al vóór de verkiezing van de leden van het Europese Parlement zijn ingevoerd.

De Kiesraad acht het op zichzelf zonder meer mogelijk dat de betreffende voorstellen voor 1 januari 2010 geïmplementeerd zijn, maar acht het ook niet geheel ondenkbaar dat er, bij voorbeeld doordat er een afhankelijkheid is van marktpartijen voor het ontwikkelen van nieuwe ICT-systemen, bij de implementatie vertraging optreedt. In dat scenario zou de onderhavige verlenging achteraf bezien voor een te korte duur blijken te zijn geweest. De Kiesraad raadt u aan in de memorie van toelichting aandacht te besteden aan de termijn van de verlenging in relatie tot de implementatie van het kabinetsstandpunt over het rapport van de Adviescommissie inrichting verkiezingsproces.

5. Uitvoering van nieuwe experimenten op basis van een verlengde Experimentenwet

De Experimentenwet zelf strekt ertoe de mogelijkheid te openen bepaalde experimenten, waarvoor moet worden afgeweken van de relevante kieswettelijke bepalingen, uit te voeren. De voorwaarden waaraan de experimenten moeten voldoen en de materiële voorschriften zijn hoofdzakelijk bij algemene maatregel van bestuur (het Tijdelijke Experimentenbesluit⁷) en ministeriële regeling geregeld. De Kiesraad vraagt zich af of verlenging van de Experimentenwet aanleiding is voor u om deze algemene maatregel van bestuur aan te passen, bij voorbeeld naar aanleiding van gebleken problemen uit de evaluaties. Hij beveelt u aan hieraan in de memorie van toelichting aandacht te besteden.

De Kiesraad kan zich voorstellen dat niet het gehele Experimentenbesluit, nu er sprake is van een soort overbruggingsperiode, wordt aangepast. Wel wil hij bepleiten dat bepaalde elementen, waarvan nu al bekend is dat zij in de praktijk tot wezenlijke problemen aanleiding (kunnen) geven, worden gewijzigd. Hij denkt hierbij in het bijzonder aan de volgende onderwerpen:

- aanpassing van artikel 5 van het Tijdelijke experimentenbesluit, waarin de termijn voor het aanvragen van een vervangende stempas is geregeld. De Kiesraad meent dat het noodzakelijk is dat alle gemeenten eenzelfde termijn voor het verstrekken van een vervangende stempas hanteren. Hij verwijst hiervoor ook naar zijn eerdergenoemde brief van 22 december 2006;
- aanpassing van artikel 22, waarin de bevoegdheid tot deelname aan een herstemming is geregeld. De Kiesraad heeft in zijn eerdergenoemde advies van 9 december 2005 geconstateerd dat deze regeling in de praktijk vrijwel onuitvoerbaar zou zijn. De Kiesraad adviseert u de regeling aan te passen

⁷ Besluit van 23 april 2004, Stb. 2004, 188, laatstelijk gewijzigd bij besluit van 21 augustus 2006, Stb. 2006, 401.

Datum
3 juli 2007

Ons kenmerk
2007-0000233870

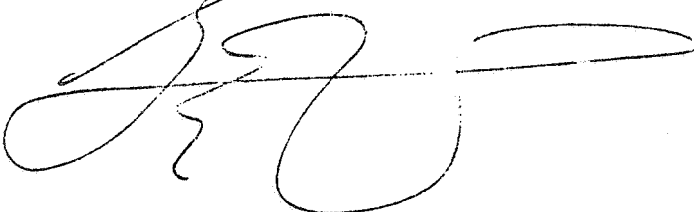
Onderdeel
Kiesraad

Blad
5 van 5

conform de regeling die nu is opgenomen in het wetsvoorstel dat strekt tot landelijke invoering van stemmen in een willekeurig stemlokaal.

Verder adviseert de Kiesraad u in de memorie van toelichting aan te geven of u van plan bent bij de komende verkiezing voor de leden van het Europese Parlement of een eventuele tussentijdse verkiezing voor de leden van de Tweede Kamer dezelfde stemdienst te gebruiken voor het stemmen via internet door Nederlandse kiezers in het buitenland als bij de laatstgehouden Kamerverkiezingen. De Kiesraad meent dat, indien dat in dit stadium niet mogelijk zou zijn, in ieder geval aandacht zou moeten worden besteed aan de vraag op welke wijze de keuze voor een bepaalde stemdienst zal worden gemaakt. De Kiesraad zou ervoor willen pleiten dat de te kiezen stemdienst en de toe te passen procedures worden onderworpen aan het oordeel van onafhankelijke deskundigen, waaronder in ieder geval de Kiesraad zelve. Hij zou zich overigens kunnen voorstellen dat u pas na het rapport van de Adviescommissie inrichting verkiezingsproces in meer definitieve zin kunt aangeven hoe u hiermee om wilt gaan, maar meent dat gelet op het belang van het onderwerp dit wel in de memorie van toelichting aan bod dient te komen.

DE KIESRAAD,
voor deze,

H.R.B.M. Kummeling,
voorzitter

J. Schipper-Spanninga,
secretaris-directeur